

УДК 378.147:37.032

Кабусь Н. Д.*

СУТНІСТЬ І СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ГРУП

У статті визначено сутність готовності соціальних педагогів, соціальних працівників до соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп як інтегративної професійно-особистісної здатності, що характеризується сформованістю мотиваційних, теоретичних і практичних цінностей, особистісно, соціально й професійно значущих якостей, здобутих у результаті навчально-виховної, практичної, волонтерської, самоосвітньої, дослідницької діяльності й інтегрованих в творчу діяльність фахівця соціальної сфери. Схарактеризовано мотиваційно-ціннісний, теоретичний, практично-творчий та особистісно-рефлексивний компоненти готовності майбутніх фахівців, високий рівень сформованості яких як свідчить про їхній вихід на рівень сталого розвитку й саморозвитку (духовно-морального, особистісно-соціального, професійно-творчого), так і забезпечує ефективність професійної діяльності зі стимулювання до сталого розвитку представників різних соціальних груп.

Ключові слова: сталий розвиток, соціальна група, майбутні фахівці соціальної сфери, готовність, структурні компоненти готовності.

Як зазначено в Порядку денному на XXI століття (Agenda 21), реалізація стратегії сталого розвитку цивілізації, що передбачає збалансований поступальний екологічний, економічний та соціальний прогрес світової спільноти протягом тривалого часу, можлива за умов об'єднання, консолідації зусиль різних соціальних груп, зокрема дітей, молоді, дорослих, сім'ї, громади, нації як ключових ланок забезпечення сталості в усіх напрямках суспільного розвитку, оскільки вирішення глобальних проблем людства не може бути досягнуто зусиллями окремих особистостей. Проте нині означені групи самі не відрізняються гармонійністю власного існування, характеризуються індиферентністю, недостатнім усвідомленням себе відповідальним суб'єктом власної життєдіяльності, а тим більше – свідомим творцем суспільного життя [5].

З огляду на це стає очевидним, що нині актуальною є зміна акцентів, основних стратегічних орієнтирів у професійній діяльності соціальних педагогів, соціальних працівників, які беруть участь у реалізації соціальної та виховної політики держави, з вирішення численних соціально-педагогічних проблем, труднощів соціалізації представників різних соціальних груп на стимулювання їх до сталого розвитку, під яким розуміємо стійкий гармонійний прогрес соціальної спільноти на засадах гуманізму, позитивної соціальної взаємодії та солідарності, здатності до само- і взаємодопомоги, самовідновлення й удосконалення, а також спільної продуктивної діяльності, соціальної творчості з метою покращення власного та суспільного буття [3, с. 374].

У цьому зв'язку соціальні педагоги, соціальні працівники мають бути здатні розробляти й реалізовувати систему соціально-педагогічної діяльності зі стимулювання соціальних груп (зокрема дітей, молоді, дорослих, сім'ї) до сталого розвитку, яка б сприяла їх поступовому переведенню на рівень самоуправління власним розвитком, що потребує організації означеного процесу, управління ним, налагодження взаємодії різних соціальних суб'єктів, соціальних груп для досягнення визначеної мети. Крім того, важливим є сприяння переходу індивіда з «групи ризику» до позитивно спрямованої соціальної групи. Така діяльність є складною багаторівневою системою – передбачає здійснення цілісного резонансного впливу на мотиваційно-ціннісну, світоглядну, діяльнісно-вольову сфери представників різних соціальних груп і здійснюється на різних рівнях ієрархії, а саме: рівні реалізації соціальної політики держави; налагодження соціального партнерства, спільної діяльності різних соціальних

*© Кабусь Н. Д.

суб'єктів з метою стимулювання соціальних груп до сталого розвитку; реалізації соціовиховної, просвітницької діяльності соціального педагога; ознайомлення представників різних соціальних груп з конкретними розвивальними методиками, способами самоорганізації, розвитку суб'єктності, досягнення життєвих цілей тощо й передбачає синергетичну спрямованість усіх видів соціально-педагогічної діяльності (соціально-виховної, просвітницької, превентивної, рекламно-інформаційної, корекційно-реабілітаційної) на стимулювання соціальних груп до сталого розвитку, становлення особистості як суб'єкта, відповідального творця власного та суспільного життя [5, с. 85].

Ефективність соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп значною мірою залежить від рівня професійної готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до діяльності в означеному напрямку. Водночас результати проведеного нами опитування спеціалістів центрів соціальних служб, соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів засвідчили таке: незважаючи на цілеспрямовану підготовку майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі до реалізації різних напрямків соціально-педагогічної роботи з представниками різних соціальних груп – як позитивно спрямованих, так і «груп ризику» (зокрема соціально-виховної, профілактичної, корекційної, реабілітаційної діяльності з дітьми та молоддю, соціального супроводу сім'ї у складних життєвих обставинах), загалом спрямованих на їх позитивний розвиток, вони однак не повною мірою готові до реалізації розвивального вектора соціально-педагогічної діяльності, недостатньо усвідомлюють сутність сталого розвитку, його закономірності, особливості управління сталим розвитком різних соціальних груп, відчувають труднощі під час проектування засобів, що сприяли б цілісному прогресивному розвитку її представників.

Аналіз наукових джерел дає підстави засвідчити, що проблема формування готовності соціальних педагогів, соціальних працівників до професійної діяльності широко розглядається у працях О. Беспалько, Р. Вайноли, Т. Дмитренко, М. Євтуха, І. Звереві, А. Капської, Л. Міщик, В. Поліщук, А. Рижанові, С. Харченко та інших. Водночас проведений науковий пошук засвідчив, що ідея сталого розвитку в соціально-педагогічній науці майже не використовується, що зумовлює відсутність цілісної системи підготовки майбутніх фахівців до діяльності зі стимулювання соціальних груп до сталого розвитку й, відповідно, недостатній рівень їхньої готовності до діяльності в цьому напрямку. Вирішення означеної проблеми потребує цілеспрямованої підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до діяльності в досліджуваному напрямку, що сприятиме формуванню готовності майбутніх фахівців до розробки й реалізації системи соціально-педагогічної діяльності зі стимулювання соціальних груп до сталого розвитку.

Метою статті є визначення сутності й обґрунтування структурних компонентів готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до сталого розвитку соціальних груп, що є важливою умовою ефективності їхньої професійної діяльності в умовах сьогодення.

Аналіз науково-педагогічних джерел [1; 2; 4] надає підстави свідчити, що спільним у розгляді готовності фахівця до різних видів соціально-педагогічної діяльності є її розуміння як стійкого особистісного утворення, що вмщує спрямованість, мотиви, знання про предмет і способи діяльності, навички та вміння їх практичного застосування, особистісні якості, що забезпечують ефективність здійснення певного виду професійної діяльності. З урахуванням наведеного готовність майбутнього соціального педагога до реалізації цілісної системи соціально-педагогічної діяльності зі стимулювання соціальних груп до сталого розвитку визначаємо як інтегративну професійно-особистісну здатність, що характеризується сформованістю у студентів мотиваційних, теоретичних і практичних цінностей, особистісно, соціально й професійно значущих якостей, здобутих у результаті навчально-виховної, практичної, волонтерської, самоосвітньої, дослідницької діяльності й інтегрованих у творчу

діяльність соціального педагога, соціального працівника. Означена готовність характеризується єдністю мотиваційно-ціннісного, теоретичного, практично-творчого й особистісно-рефлексивного компонентів, що відображають стійке позитивне ставлення фахівця до такої діяльності, володіння системою необхідних знань і вмінь, досвід їх застосування у практичній діяльності, наявність значущих якостей, що забезпечують ефективність діяльності в досліджуваному напрямку. Схарактеризуємо зміст кожного компонента з урахуванням особливостей соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп.

Так, мотиваційно-ціннісний компонент готовності відображає стійку професійну спрямованість майбутнього фахівця на соціально-педагогічну діяльність зі сталого розвитку соціальних груп на підґрунті усвідомлення майбутніми соціальними педагогами її значущості та цінності, глибокого розуміння важливості й невідкладності реалізації стратегії сталого розвитку цивілізації загалом, власної місії, ролі особистості й соціальних спільнот у перебігу означеного процесу. Саме сформованість позитивної мотивації та стійкого інтересу майбутніх соціальних педагогів до вирішення проблеми сталого розвитку соціальних груп засобами соціально-педагогічної діяльності спонукає студентів до активних дій у процесі професійної підготовки, уможлиблює їх ініціативність і творче ставлення до різних видів діяльності в навчальному закладі (навчальної, виховної, практичної, волонтерської, дослідницької, самоосвітньої) й орієнтує діяльність соціального педагога на пошук і створення ефективних засобів здійснення цілеспрямованого мотивувального впливу на представників різних соціальних груп, активізації їхньої мотиваційно-ціннісної сфери, адже, як відомо, актуалізація внутрішніх ресурсів їхнього саморозвитку, здатності до самоорганізації перебуває в діалектичній єдності з мотивацією та системою цінностей.

Діяльність соціального педагога в цьому контексті має бути спрямована на формування таких важливих в аспекті сталого розвитку цінностей, як щастя, здоров'я, творчість, праця, активність, удосконалення, розумний спосіб життя, гармонія, мудрість, солідарність, взаємодопомога, консолідація, моральна єдність, гуманізм, відповідальність, воля тощо, які визначають поведінку особистості як основного елемента соціальної спільноти будь-якого рівня, усвідомлення кожною людиною власної цінності як суб'єкта і творця власного й суспільного життя, а також цінності власної належності до солідарних соціальних спільнот різного рівня – сім'ї, громади, нації й готовність діяти для зміцнення їх цілісності й консолідованості. Ефективність такої діяльності можлива за умови сформованості стійкої системи цінностей у майбутніх соціальних педагогів з подальшою установкою на цілеспрямоване формування відповідної системи цінностей представників різних соціальних груп.

Також важливою умовою ефективності професійної діяльності в досліджуваному напрямку є наявність у майбутніх фахівців стійкої установки на особистісне й професійно-творче самовдосконалення (що забезпечує стійкий цілеспрямований характер діяльності майбутніх соціальних педагогів, соціальних працівників в означеному напрямку) на підґрунті осмислення багатовекторності й багатоаспектності, творчого характеру діяльності зі стимулювання соціальних груп до сталого розвитку й на основі цього – усвідомлення важливості розвитку власних ресурсів – знань, умінь, духовного, творчого, діяльнісного потенціалу, підвищення власної професійної майстерності для здійснення професійної діяльності на творчому рівні. У цьому контексті важливою також є спрямованість майбутніх фахівців на формування установки на саморозвиток і самовдосконалення представників різних соціальних груп з метою їх становлення дійсними суб'єктами життєдіяльності, здатними до самостійного творчого здійснення власного життя.

Іншою невід'ємною умовою продуктивності професійної діяльності зі стимулювання соціальних груп до сталого розвитку є теоретична готовність фахівця

до її реалізації, що передбачає сформованість системи професійних знань – методологічних, теоретичних і технологічно-методичних.

Так, важливою є наявність теоретичних знань щодо проблем і викликів, що стоять перед сучасною цивілізацією, способів їх подолання; сутності сталого розвитку особистості, соціальної групи, суспільства, взаємозалежності його рівнів; фундаментальних законів і закономірностей їх ефективної життєдіяльності та сталого розвитку; зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на динаміку розвитку соціальної групи; бар'єрів на шляху їх сталого розвитку; специфіки та проблем соціалізації різних соціальних груп, способів їх вирішення; особливостей роботи з «групами ризику»; основних напрямків діяльності з переведення соціальних груп на рівень сталого розвитку; особливостей управління сталим розвитком представників різних соціальних груп.

Суттєвим також є розуміння майбутніми фахівцями сутності системно-синергетичного, цивілізаційно-культурологічного, особистісно-соціального, діяльнісного, ресурсного підходів і відповідних їм принципів як методологічного підґрунтя соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп, що забезпечує її ефективність.

Також важливою є сформованість технологічно-методичних знань студентів, зокрема знання технологій соціально-виховної, просвітницької, рекламно-пропагандистської, превентивної, корекційної, реабілітаційної діяльності в контексті сталого розвитку соціальних груп; технологій роботи з різними соціальними групами; методів переконання, формування свідомості, досвіду поведінки, стимулювання до діяльності (з власного саморозвитку й соціально значущої діяльності, соціальної творчості з метою сталого розвитку суспільства), розвитку суб'єктності особистості, підвищення рівня її соціальності, методів соціальної просвіти, соціально-педагогічної корекції розвитку, стимулювання до самореабілітації; способів мотивування і стимулювання до дій, вчинків, цілеспрямованого впливу на переконання, мислення, почуття, волю представників різних соціальних груп з метою їх стимулювання до сталого розвитку; прийомів активізації духовного, творчого, діяльнісного, суб'єктного, соціального потенціалу соціальної групи, способів залучення ресурсів зовнішнього впливу для активізації й розвитку внутрішніх потенційних можливостей представників різних соціальних груп.

Наступним невід'ємним компонентом готовності є практично-творчий, що відображає сформованість системи загальнопедагогічних (гностичних, інтелектуальних, проектувальних, прогностичних, конструктивних, творчих, комунікативних, організаційних, управлінських, дослідницьких, рефлексивних) і професійних умінь (здійснювати соціально-виховну, просвітницьку, рекламно-пропагандистську, превентивну, корекційну, реабілітаційну діяльність) у контексті сталого розвитку соціальних груп, наявність яких уможливорює розроблення й реалізацію системи соціально-педагогічної діяльності зі стимулювання соціальних груп до сталого розвитку з метою їх переведення на рівень саморозвитку й самоуправління.

Більше того, з урахуванням надзвичайної складності і творчості діяльності зі стимулювання соціальних груп до сталого прогресивного розвитку [3, с. 418-420] важливою є здатність майбутніх фахівців до професійної творчості, що поєднує, інтегрує в собі наукову, художню й соціальну творчість, зокрема спроможність до: 1) розроблення творчих, зокрема інноваційних підходів до розв'язання актуальних проблем та суперечностей сучасного буття; способів, технологій соціально-педагогічної діяльності відповідно до вимог сьогодення; 2) застосування елементів художньої творчості, оволодіння мистецтвом красномовства, акторської майстерності для здійснення ефективного соціовиховного впливу на представників різних соціальних груп; 3) здатність стимулювати їх до соціальної творчості зі ствердження соціальних і духовних цінностей, удосконалення суспільного буття. Соціальні педагоги, соціальні

працівники мають бути здатні до створення соціальної реклами, дієвих засобів впливу на мотиваційно-ціннісну, світоглядну, діяльнісно-поведінкову спрямованість соціальних груп з метою їх стимулювання до сталого розвитку з урахуванням їх специфіки; розробки й реалізації творчих проектів, програм залучення виховного потенціалу соціуму – організації спільної діяльності представників соціальних служб, культурно-просвітницьких установ, позашкільних закладів, громадських, волонтерських організацій з метою стимулювання соціальних груп до сталого розвитку, самореалізації як у власних інтересах, так і на користь суспільства.

Вважаємо, що важливим показником сформованості практично-творчого компонента готовності є активність майбутніх фахівців щодо стимулювання соціальних груп до сталого розвитку під час навчання в університеті, що виявляється в практичній та волонтерській діяльності з дітьми та молоддю в дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних закладах, центрах соціальних служб, реабілітаційних закладах, що відображає сформованість стійкої діяльнісної позиції на підґрунті усвідомлення її цінності для розвитку як окремої особистості, так і суспільства в цілому.

Разом із тим підтримуємо думку дослідників (В.Гриньової, В.Лозової, О.Микитюка, О.Попової та інших), які відзначають, що ефективність різних видів педагогічної діяльності залежить не лише від рівня теоретичної і практичної готовності фахівця, а й від сформованості значущих особистісних якостей, адже саме якості, риси особистості визначають ставлення до діяльності, впливають на вибір шляхів її здійснення, глибинність чи поверховість, творчість чи репродукцію у розв'язанні конкретних завдань [1, с. 121]. Означене зумовлює важливість виокремлення особистісно-рефлексивного компонента готовності майбутніх соціальних педагогів, соціальних працівників до сталого розвитку соціальних груп, що виявляється через розвиненість особистісно, соціально й професійно значущих якостей – гуманістичної спрямованості, соціальної відповідальності, креативності, ініціативності, комунікативності, сформованість стійкої особистісно-соціальної та професійної позиції соціального педагога, його здатність до професійної рефлексії, що забезпечують усвідомлений характер роботи фахівця зі сталого розвитку соціальних груп й орієнтують його діяльність на розвиток значущих якостей представників різних соціальних груп (зокрема стійкої гуманістичної спрямованості особистості як представника соціальної спільноти будь-якого рівня, здатності стверджувати себе через позитивні соціально значущі вчинки; творчого підходу до життєдіяльності; усвідомлення відповідальності за результати власної життєдіяльності й індивідуальний внесок у процес суспільних перетворень).

Таким чином, високий рівень сформованості означеної готовності у фахівців соціальної сфери відображає їх вихід на рівень сталого розвитку і саморозвитку (духовно-морального, особистісно-соціального, професійно-творчого) й уможливає ефективність соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку соціальних груп, що є однією з гуманітарно-освітніх стратегій налагодження соціального благополуччя як невід'ємної умови сталого розвитку сучасної цивілізації. Формування означеної готовності потребує реалізації цілісної системи науково-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери у різних видах діяльності у вищому навчальному закладі – навчальній, виховній, практичній, волонтерській, науково-дослідницькій, самоосвітній.

Перспективами подальших досліджень є визначення педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців до сталого розвитку соціальних груп з метою активізації кожного компонента готовності до її здійснення.

Література:

1. Дейніченко В. Г. Готовність як результат підготовки майбутніх учителів до навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності / В. Г. Дейніченко //

- Наукові праці. – Вип. 234. – Т. 246. Педагогіка. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ імені П. Могили, 2014. – С. 119-123.
2. Іонова О. М. Підготовка майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі: монографія / О. М. Іонова, Н. М. Синопальнікова. – Х. : Вид-во ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. – 264 с.
 3. Кабусь Н. Д. Методологічні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів до сталого розвитку соціальних груп // Основи сучасної педагогіки: монографія / за заг. ред. Т. О. Дмитренко. – Херсон : ПП Вишемирський, 2016. – С. 353-428.
 4. Попова О. В. Проблема педагогічного прогнозування розвитку інноваційних процесів / О. В. Попова // Педагогічний альманах: зб. наук. праць. – Херсон : РІПО, 2011. – Вип. 10. – С. 211-218.
 5. Kabus N. The Use of Activity-Based Approach as Methodological Basis of Prospective Social Workers' Training to Sustainable Development of Social Groups in Ukraine / N. Kabus // International Letters of Social and Humanistic Sciences: [scientific journal]. – Bach, 2016. – Vol. 72. – P. 83-90.

Кабусь Н. Д.

СУТЬ И СТРУКТУРА ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ К УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ СОЦИАЛЬНЫХ ГРУПП

В статье определена суть готовности социальных педагогов, социальных работников к социально-педагогической деятельности по устойчивому развитию социальных групп как интегративной профессионально-личностной способности, которая характеризуется сформированностью мотивационных, теоретических и практических ценностей, личностно, социально и профессионально значимых качеств, приобретенных в процессе учебно-воспитательной, практической, волонтерской, самообразовательной, исследовательской деятельности и интегрированных в творческую деятельность специалиста социальной сферы. Охарактеризованы мотивационно-ценностный, теоретический, практично-творческий и личностно-рефлексивный компоненты готовности будущих специалистов, высокий уровень сформированности которых как свидетельствует об их выходе на уровень устойчивого развития и саморазвития (духовно-нравственного, личностно-социального, профессионально-творческого), так и обеспечивает эффективность профессиональной деятельности по стимулированию к устойчивому развитию представителей различных социальных групп.

Ключевые слова: устойчивое развитие, социальная группа, будущие специалисты социальной сферы, готовность, структурные компоненты готовности.

Kabus N. D.

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF FUTURE EXPERTS OF SOCIAL SPHERE READINESS TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SOCIAL GROUPS

The importance of future experts training of social sphere to sustainable development of social groups has been substantiated in the article. The essence of social teachers and social workers' readiness to social pedagogical activities for sustainable development of social groups has been defined. It is an integrative professional and personal capacity that is characterized by forming of motivation, theoretical and practical values, personal, social and professionally significant qualities which should be purchased as a result of educational, practical, volunteering, self-educational, research activity and should be integrated into creative work of social sphere specialists. The motivational-axiological, theoretical, practical-creative and personal-reflexive components of such readiness have been characterized. The motivational-axiological component reflects the formation of future specialists' stable professional orientation to social pedagogical activities for sustainable development of social groups, as well as their focus on personal and professional-creative self-improvement. The theoretical component shows the presence of the system of methodological, theoretical and technological knowledge, which provide efficiency of a social worker's activity to stimulate social groups to sustainable development. The practical-creative component reflects the formation of professional skills' system of future experts as well as their activity in the direction under study, capacity for professional creativity.

The personal-reflexive component shows the development of personal and professionally important qualities such as humanistic orientation, social responsibility, creativity, initiative, sociability of future specialists, the formation of stable personal-social and professional position as well as their capacity for professional reflection. It has been proved in the article that high level of future experts' readiness to sustainable development of social groups both provides their own moving up to the level of sustainable development and ensures the effectiveness of their professional activity towards sustainable development of various social groups' representatives.

Keywords: sustainable development, social group, future experts/ specialists of social sphere, readiness, structural components of the readiness.

УДК 374.7

Попик Ю. В.*

ОСВІТА ЛЮДЕЙ ТРЕТЬОГО ВІКУ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ

У статті проаналізовано соціально-адаптаційні можливості освіти людей похилого віку. Розглянуто університети третього віку як засіб інтеграції літніх людей в активні соціальні відносини та один із інноваційних інструментів активізації ролі людей третього віку в соціумі. Окреслено мету та пріоритетні завдання сучасних університетів третього віку. Розкрито особливості найбільш поширених моделей освіти людей літнього віку – британської та французької. Схарактеризовано основні функції університетів третього віку (освітню та рекреаційно-інтеграційну). Окреслено напрямки подальших наукових досліджень у сфері освітніх послуг для людей похилого віку.

Ключові слова: третій вік, освіта дорослих, університет третього віку, соціальна адаптація, інтеграція.

Парадокс сучасності полягає в тому, що якщо в соціокультурній площині світ за останні десятиліття ніби помолодшав, орієнтуючись на молодий вік як на необхідну умову розвитку та досягнення успіху, однак у демографічному розумінні загальносвітовою тенденцією є збільшення частки людей похилого віку в загальній чисельності населення. Вивчення соціальних проблем людей третього віку становить сьогодні одне з актуальних суспільних завдань як через значне збільшення чисельності цієї вікової категорії населення, так і у зв'язку з різного ступеня порушеннями їх взаємодії з суспільством та його інститутами. Такі порушення призводять до розриву багатьох соціальних зв'язків і, як наслідок, провокують соціальне виключення особистості.

В Україні проблеми, пов'язані з демографічними процесами старіння, упродовж тривалого часу не усвідомлювалися як соціально-культурні пріоритети суспільного розвитку. Їх практичне вирішення обмежувалося гарантованою мінімальною пенсійною підтримкою й оцінкою старості в патерналістських категоріях медичної геріатрії та соціального захисту. Попри це, швидке прискорення процесів демографічного старіння вимагає перегляду основних засад соціальної політики в напрямку соціального захисту й опіки літніх людей. Тим більш очевидною стає потреба переосмислення соціальних аспектів старіння в контексті соціологічної науки, теорії і практики соціальної роботи, коли старість розглядається не лише як завершальний етап життєдіяльності людини, але як можливість для саморозвитку та самовдосконалення в соціальних, фізичних, психологічних умовах нового віку. У контексті реалізації цього підходу в Україні в останнє десятиліття набула активного й різнобічного розвитку система освіти дорослих, складовою якої є освіта людей похилого віку, що у свою чергу є показником рівня розвитку культурного, духовного, соціального потенціалу держави.

*© Попик Ю. В.